

УДК 821.112.2-3.09

СПЕЦИФІКА МАРГІНАЛЬНОГО ГЕРОЯ У ТВОРАХ НІМЕЦЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ГЕНЕРАЦІЇ 1968-ГО РОКУ

Марина Олександрівна Орлова

orcid.org/0000-0003-4189-8737

orlova-m@ukr.net

Кандидат філологічних наук, доцент

Кафедра романо-германської філології та перекладу

Черкаський державний технологічний університет

Бульв. Шевченка, 460, 18000, м. Черкаси, Україна

Анотація. Пропоноване дослідження позиціонується як спроба міждисциплінарної взаємодії різних наук, які вивчають явище маргіальності, а саме соціології, історії, культурології та літературознавства. Виявлено специфіку маргіального героя в оповіданні П. Шнайдера „Ленц” та в романі У. Тімма „Втеча Кербеля”, яка визначається кількома чинниками – трансформаційними процесами в тогочасному суспільстві, соціологічним фактором та психологічним станом протагоністів. Показано, що ці протагоністи є виразниками різних типів маргіальності, уособлюючи тих маргіальних героїв, які еволюціонують від героя-бунтаря, героя-люмпена та до героя-емігранта з різним вектором розвитку їх подальшої маргіальності.

Ключові слова: маргіальність, маргіальний герой, покоління 1968-го року, Уве Тім, Петер Шнайдер, герой-емігрант, герой-люмпен, герой-бунтар.

Терміни „маргінал” / „маргіальний” / „маргіальність” широко ввійшли не лише в науковий апарат сучасних соціальних та гуманітарних наук, а й є повсякденними поняттями, розповсюдженими у слововжитку багатьох людей. Міждисциплінарність наявних досліджень вивчення маргіальності викликає складність розуміння його сутності та породжує безліч тлумачень. На думку І. Л. Попової, „поняття маргіальності є певною «соціологічною загадкою», котра щоразу розгадується в контексті тих соціальних

умов, в яких виникає необхідність дослідження перехідних, межових явищ” [6, с. 63].

Кожна з наук, як-от соціологія, соціальна філософія, соціальна психологія, психіатрія, культурологія, антропологія, літературознавство та інші сфери, знань інтерпретують категорію „маргінальність”, виходячи зі свого проблемного поля. Наприклад, науковці різних галузей знань зосереджують свою увагу на вивченні соціальної, культурної, політичної, релігійної, ідеологічної, екзистенційної чи інших типів маргінальності. Утім, поєднання цих підходів забезпечує цілісне бачення феномену маргінальності.

Постійний інтерес до цього явища породжує виникнення нових підходів та появи різнополюсних точок зору на даний феномен, що в свою чергу також сприяє розширенню діапазону наук, які вивчають це поняття, використовуючи власний науковий інструментарій.

Щодо сучасного літературознавства, то тут останнім часом спостерігається посилений інтерес до вивчення маргінальності. Такі поняття, як маргінальний суб’єкт, маргінальний простір, маргінальне існування чи маргінальний досвід, широко увійшли в науковий обіг та до методологічного інструментарію науки про літературу.

Як зазначає С. Павличко у своїй книзі „Теорія літератури”, хоча „поняття маргінесу, порога, межі не були відкриттям ХХ століття, однак саме в структуральних дослідженнях 50–60-х років вони опинилися в центрі уваги” [5, с. 612]. А вже

під впливом Дериди й Фуко питання „центральності/маргінальності” продовжує залишатися одним із ключових теоретичних питань у сучасному літературознавстві. Про це свідчить велика кількість наукових праць, у яких вчені торкаються окремих аспектів проблеми вже не в філософському, а в літературному вимірі [5, с. 622].

Хоча, звісно, розуміння сутності цього феномену з точки зору літературної діяльності та у площині інтерпретації художнього твору тісно пов’язане з досвідом інших наук. Пропоноване літературознавче дослідження позиціонується також як спроба міждисциплінарної взаємодії різних наук, які вивчають явище маргінальності, а саме:

- соціології – йдеться про покоління 1968-го року як соціологічну категорію, а явище маргінальності розглядається як соціокультурне явище;
- історії – літературні явища вивчаються на тлі певного історичного періоду, а саме протестного руху другої половини 60-х років минулого століття в Німеччині;
- культурології – об'єктом вивчення є цезура 1968 року в німецькомовному культурному просторі як складний і багатогранний процес перетворень;
- літературознавства – аналізується категорія маргінальності як основа світобачення головного героя у творах німецьких письменників, представників генерації 68-го року, Уве Тімма та Петера Шнайдера.

Як уже зазначалося, розуміння сутності феномену „маргінальність” у межах пропонованого дослідження неможливе лише в літературознавчому контексті, тому за основу дослідження взято результати наукових досліджень з теорії маргінальності, переважно соціологічних, Н. Акоюн, О. В. Бутиліної, Є. С. Воробйової, О. Н. Макаренко, Дж. Манчіні [1; 2; 3; 4; 14].

Отже, метою цієї наукової розвідки є дослідження специфіки маргінального героя в оповіданні Петера Шнайдера „Ленц” („Lenz”, 1973) [16] та в романі Уве Тімма „Втеча Кербеля” („Kerbels Flucht”, 1980) [18]. Твори зазначених письменників можна інтерпретувати як літературні свідчення сучасної революційної історії, які об'єднують спільний тематичний комплекс – суперечності протестного руху 1968-го року та криза лівоорієнтованого представника інтелігенції, що перетворюється з колись активного учасника революційних подій на маргінальну особистість.

Зауважимо, що вже майже 50 років точаться дискусії стосовно історичного значення та ролі революції 1968-го року для Німеччини. Серед наявних наукових розвідок та критичних праць виокремлюються два вектори досліджень. Для одного характерна оцінка зі знаком мінус, наприклад, докори у втраті суспільством ціннісних життєвих орієнтирів (як наслідок – безробіття, низька народжуваність, криза особистості) [15; 17], для іншого – схвальна характеристика, адже, на думку прихильників останнього вектора

досліджень, без подій кінця 60-х років було б важко уявити сучасне німецьке суспільство [11; 12; 13]. А от на думку тих, хто ще й досі не визначився щодо результату та впливу революційних подій зазначеного періоду – це феномен, який поки що неможливо до кінця зрозуміти:

Чи був тогочасний молодіжний та студентський протестний рух тією історично значущою подією, завдяки якій Федеративна Республіка Німеччина перетворилася на сучасну західну державу, піддані – на громадян, неліберальне суспільство – на відкрите і толерантне? Чи, може, ця революція була непотрібною, оскільки зміни могли б відбутися і без неї? Чи була це небезпечна помилка, і як наслідок – прихильність до тоталітарних доктрин та хвиля терористичних актів [12, с. 10].

Насправді це були часи культурної ейфорії, романтичних мрій та нездійснених бажань. Покоління 68-го мріяло про краще майбутнє й ідеальне суспільство, в якому пануватиме свобода та рівноправ'я. Віра у важливість, належність та цілковиту необхідність кардинальних перетворень у багатьох суспільних сферах перебільшувалася, значення омріяних змін для колективного майбутнього гіпертрофувалося, і у зв'язку з цим адепти нового суспільного ладу намагалися донести до всіх членів суспільства, що лише революційна діяльність створює максимально сприятливі умови для життя її прихильників та для інших.

З часом численні пафосні гасла розчарували, а головний девіз „культурна революція” врешті-решт почали сприймати як всеохопну утопічну метафору, яка трансформувалася в так звану останню інтегральну закриту соціальну утопію ХХ ст. („die letzte integrale geschlossene Sozialutopie des XX. Jahrhunderts”) [8], пов'язану, на думку багатьох дослідників, з утопічним характером боротьби за краще майбутнє. К. Бренер як утопічну основу цезури 1968-го року називає її конкретні соціальні форми, а саме: утопію вільного та неавторитарного життя, утопію самоуправління, утопії суспільства споживання тощо [10].

Руйнація старих соціокультурних, ідеологічних, політичних й економічних підвалин усталеного життя, а звідси невпевненість у соціальних інституціях, призвели до появи такого суспільного

явища, як „масова маргіналізація” (термін за Н. Акопян) [1]. Зазначені політичні й економічні перетворення сприяли кардинальним трансформаціям у багатьох сферах життя тогочасного суспільства, зокрема на соціально-психологічному рівні, що відобразилось у появі таких „хвороб” часу, як тривожність, невпевненість, песимізм, страх, агресія тощо.

На думку Н. Акопян,

маргінальність у певному сенсі стає однією з основних характеристик суспільства, що трансформується. В сучасних умовах маргінальність асоціюється переважно з кризами, структурними перетвореннями, соціальною мобільністю, процесами політичної модернізації суспільства... [1, с. 154–155].

Звісно, знаковий для німецької історії період, що виявився відлунням складних процесів у суспільстві не лише Німеччини, а й багатьох європейських країн, став головною темою для низки письменників 70-х рр., які належать до покоління 1968-го року (Уве Тімм, Петер Шнайдер, Ніколас Борн, Міхаель Ручкі, Герд Фукс, Роланд Ланг, Бернард Веспер та інші). Зазначимо, що в сучасному німецькомовному культурологічному, соціологічному, історичному та літературознавчому дискурсах науковці виокремлюють поняття „генерація 68-го року”, що являє собою соціальну групу, яку об’єднує колективна пам’ять про спільне минуле, а саме події 68-го року, а і яка відрізняється від інших певним соціальним контекстом, або, за Морісом Гальбваксом, „соціальними рамками” [7]. А. Ассман у своїй теорії історичних генерації ХХ ст. характеризує це покоління як таке, що:

- народилося в 1940–1950-ті роки;
- визначальною для якого є критика на адресу покоління батьків;
- йому властиві протиріччя у поглядах їх представників (прагнення змін у всіх системах, модернізація соціальної сфери, сексуальна революція, радикальні прояви – терористична організація „RAF”);
- протестувало проти всіх форм пригнічення особистості (від батьківської до державної) [9, с. 62–63].

Отже, молоде покоління німецьких письменників, належних до соціологічної категорії „генерація 1968-го року”, намагалося викласти свої поетичні рефлексії щодо епохальних подій в історії Німеччини кінця 60-х років, які назавжди змінили країну. Автори, які були або ж очевидцями революційних подій, або ж їх безпосередніми учасниками, відображали у своїх фікційних і нефікційних текстах тогочасну революційну дійсність, показували вплив подій на світогляд протестуючих, а також інсценізували кризу ідентичності як післядію революційної ейфорії.

Зауважимо, що протагоністи цих творів – переважно типові представники покоління 1968-го року відповідно до генераційних ознак, запропонованих у класифікації А. Ассман. На момент оповіді вони вже не беруть участі у протестах, тому що переживають глибоку світоглядну кризу внаслідок розчарування в революційних ідеях та гаслах, через радикалізацію бунтівників та крах мрій щодо можливих суспільних змін. Із колись активних учасників революційного руху вони поступово перетворюються на відчужених маргінальних осіб. Неорганізованість, відчуття непристосованості, невдачі в особистому житті, тривожність, добровільна ізолюваність від суспільства, відчуття безглуздості існування свідчать про внутрішній конфлікт маргіналів. Утім, кожен з них має різний ступінь реалізації цієї маргінальності.

Дослідниця К. Воробйова, спираючись на напрямки в концепції маргінальності соціолога Джанет Манчіні, виокремлює типологію маргінальних героїв у літературі. В її класифікації налічується три типи героїв-маргіналів, кожен з яких має певні відмітні ознаки:

1. Герой-емігрант як втілення культурної маргінальності: він потрапляє в чужу країну, намагається прилаштуватися до нових умов життя.

2. Герой-люмпен як приклад структурної маргінальності: він немає соціальних коренів, декласований індивід, має тимчасову роботу, непостійний заробіток.

3. Герой-бунтар як виразник маргінальності соціальної ролі: він не належить до позитивної референтної групи, є членом маргінальних груп, намагається боротися із системою, суспільством через бунт чи за допомогою революційних виступів [3, с. 3–4].

Грунтуючись на теорії К. Воробйової, можемо виокремити д корпусі аналізованих творів – оповіданні П. Шнайдера „Ленц” та романі У. Тімма „Втеча Кербеля” – описані вище характеристики, які чітко простежуються як риси головних героїв обох творів – відповідно Ленца у творі Шнайдера та Кербеля д романі Тімма. Психологічний стан цих протагоністів дає підстави вважати їх класичними маргіналами, їх образи відповідають типовим характеристикам маргінала: розчарування, тривожність, неспокій, неприкаяність, ізольованість від суспільства, відчуття безглузді існування, відчуження, подекуди агресія тощо.

На думку О. В. Бутиліної,

існують різні шляхи, що приводять суб’єктів у маргінальну ситуацію. По-перше, перехід із однієї соціальної групи в іншу, інтеграція нового суб’єкта в упорядковану систему. Маргінальні елементи виникають, так би мовити, „на межі” соціальної групи. По-друге, виникнення в межах існуючої системи елементів, що порушують порядок, змінюють традиції, ламають стереотипи, створюють нові форми існування. Таке положення може характеризуватися станом „поміж”. Вони повністю не заперечують старої моделі устрою, але не вважають її ефективною, пропонують та відстоюють нові (інші) засади існування [2, с. 19].

Протагоністи обох творів як індикатори змін, які відбуваються у багатьох сферах тогочасного німецького суспільства, що значно трансформується під тиском революційних подій, вписуються в так звану ситуацію „поміж”. Спочатку вони підтримують суспільний рух та боротьбу молоді і студентства проти старої системи, і в цьому виявляється їх належність до конкретної маргінальної групи, носії якої мають спільні установки та мотивації. З часом Ленц і Кербель переосмислюють наслідки революційного руху і, так би мовити, „випадають” з ядра групи протестувальників, тим самим порушують матрицю взаємодії в межах функціонування цього соціального середовища. Тому вони опиняються в межовій, периферійній ситуації по відношенню як до маргінальних, так і до немаргінальних груп. Але їх маргінальний досвід не гомогенний та застиглий – обидва маргінальні герої еволюціонують від героя-

бунтаря і до героя-емігранта. Отже, зупинимось на цьому питанні більш детально.

Протагоністи аналізованих творів Ленц і Кербель, колишні студенти-германісти, на момент оповіді мають статус екс-героїв-бунтарів, які не беруть участі у протестах, тому що переживають глибоку світоглядну кризу внаслідок розчарування в революційних ідеях та гаслах, через радикалізацію бунтівників та крах мрій щодо можливих суспільних змін. Тобто з маргіналів-бунтарів, за класифікацією К. Воробйової, вони перетворюються на героїв-люмпенів. Обидва персонажі добровільно здійснюють втечу від соціально-ізолюваної групи протестувальників у маргінальний світ соціально виключених суб'єктів. Їх поведінка асоціальна: вони припиняють навчання в університеті, не мають сім'ї, постійної роботи, ведуть хаотичний спосіб життя, мають невлаштований побут, поривають зв'язки з друзями.

Головний герой однойменного оповідання Петера Шнайдера Ленц страждає від надмірної схоластики, політичного фетишизму й обмеженості революційного руху. Він не бачить сенсу в подальшій революційній боротьбі, колишні соратники його не розуміють. Стан глибокого розчарування підсилюється душевною порожнечою та самотністю через невлаштоване особисте життя.

Кербель – протагоніст роману Тімма, такий собі сучасний Вертер, працює водієм таксі. Він живе лише згадками про своє революційне минуле. Сьогодні він відчуває відразу до тогочасного себе. Кербель не бачить більше перспективи в революційній діяльності, тому від безвиході починає пиячити. До того ж від Кербеля йде його дівчина, Карін, що лише посилює песимістичне сприйняття дійсності героєм.

Єдиним виходом із такої ситуації обидва протагоністи вважають мандрівку, яку, власне, на початку твору сприймаємо як втечу. Мандрівка-втеча, яка, на перший погляд, є негативною, впродовж подорожі набуває іншої конотації. Стає зрозумілим, що, з одного боку, Шнайдер і Тімм використовують цей мотив як засіб вираження деструктивного психологічного стану персонажів та їх розщепленого світосприйняття. З іншого боку, через пізнання чужого простору автори демонструють духовну динаміку своїх героїв та перетворюють їхню подорож-втечу на подорож-ініціацію.

З точки зору типології маргінальних героїв, яку було взято за основу пропонованого дослідження, то тут можна говорити про героїв-емігрантів, які намагаються прилаштуватися та призвичаїться до нового середовища.

У цьому взаємозв'язку доречно вести мову про адаптацію маргінальних особистостей до нових умов життя. Наїра Акопян виокремлює три типи такої адаптації, а саме:

- адаптація шляхом перетворення середовища: з метою пристосування до нового середовища особистість активно намагається перебудувати дійсність відповідно до своїх ідеалів та уявлень;

- адаптація шляхом перетворення власного „Я”: коли індивід розуміє, що не може змінити навколишню дійсність, то змінює самого себе;

- адаптація шляхом ізоляції, втечі із середовища: індивід відчуває, що не в змозі ані перетворити середовище, ані змінити самого себе, тому обирає поведінку самоізоляції [1, с. 161–162].

Ленц і Кербель обирають для себе різний спосіб адаптації. Протагоніст П. Шнайдера займає активну позицію та намагається адаптуватися до нового середовища. Ленц вирушає в подорож до Італії, спочатку відвідує північ країни, де в колі простих робітників бачить, що їх вимоги як страйкарів були виконані. Приєднавшись до молодіжного руху, вони плідно співпрацювали зі студентами, не займалися схоластиком, на відміну від їхніх колег із ФРН, а намагалися реалізувати на практиці ідеї революції, відстоюючи свої права. Тому очевидними стають практичні результати італійського протестного руху, що й бачить Ленц.

Урешті-решт для нього мандрівка перетворюється на подорож-терапію, а італійська подруга стає для нього психоаналітиком. Процес одужання героя Шнайдера пов'язаний із рухом та переміщенням у просторі. Щодалі Ленц рухається від свого дому, тим кращим стає його самопочуття: „він не відчував себе більше самотнім, він став більш спокійним”, „він радів немов дитина” [16, с. 70]; „Ленцу усе подобалось” [16, с. 100], „він більше не писав листів та не телефонував у Німеччину” [16, с. 103].

Кербель здійснює подорож до західної та східної частин розділеної на той час метрополії Берліна. Він відвідує історичні

пам'ятки міста, відкриває особливості міського ландшафту, цікавиться навколишнім простором, спілкується з колишньою коханою в Західному Берліні та з новою знайомою, дівчиною зі Східної Німеччини, Гудрун. Подорожні міркування й рефлексії Кербеля спочатку позитивно впливають на його світосприйняття та самовідчуття, що дає йому змогу поглянути на себе збоку та вирішити, що він може зробити, аби розпочати нове життя.

Автор дає шанс своєму протагоністу адаптуватися шляхом перетворення власного „Я”. Утім, після повернення додому Кербель знову гостро відчуває відчуженість, замкненість, невпевненість, безперспективність та приреченість. Врешті-решт це призводить до загибелі протагоніста: поліція запідозрила в ньому терориста та розстріляла Кербеля, який не зупинився на вимогу поліцейських. Як бачимо, Тімм обирає для свого героя іншу розв'язку, а саме трагічну загибель через нездатність змінити не навколишнє середовище, ні себе.

Як стверджує соціолог О. В. Бутиліна,

індивід, що потрапляє в ситуацію маргінальності, також може по-різному її сприймати і відповідним чином вибудовувати стосунки з оточуючими. Позитивними проявами маргінальності на рівні індивіда можуть бути: прояв творчості, пошук та формування нових цінностей, керівних настанов, світогляду. Оскільки невід'ємною ознакою маргінальності є тимчасова чи довготривала невизначеність, яка породжує почуття невпевненості, розгубленості, роздратованості, індивід за різних обставин може проявляти агресію чи неагресивну девіацію, виказувати нездатність виконувати певні соціальні ролі [2, с. 23–24].

Хоча обидва протагоністи перебувають у маргінальній ситуації, вони є прикладами різних типів реалізації цієї маргінальності. Протагоніст Шнайдера – позитивної, адже він намагається подолати свою маргінальність. А от герой Тімма – негативної, йому не вдається позбутися невизначеного стану, відчуття розриву зв'язків з оточенням та знайти реалізацію в нових умовах життя. Такий стан соціологи визначають як „пасивна девіація, яка виявляється в неагресивній поведінці «викинутих» на

суспільне узбіччя маргіналів, що ведуть асоціальний спосіб життя й не намагаються щось змінити” [2, с. 22].

Отже, специфіка маргінального героя в творах представників покоління 1968-го року визначається кількома чинниками. По-перше, це трансформаційні процеси в суспільстві, пов’язані з революційними подіями в Німеччині кінця 60-х років та їх результатами, зокрема розчаруванням у результатах революційної діяльності конкретними індивідами; по-друге, соціологічний фактор, пов’язаний із проблемами адаптації до нового середовища; наступний – психологічний стан протагоніста, який визначається як межовий та периферійний на тлі виходу із маргінальної групи та неможливості своєї реалізації поза її межами. Крім того, ці протагоністи є виразниками різних типів маргінальності, уособлюючи тих маргінальних героїв, які еволюціонують від героя-бунтаря, героя-люмпена до героя-емігранта з різним вектором розвитку їх подальшої маргінальності.

1. *Акопян Н.* Маргинальность как одна из основных характеристик трансформирующегося общества / Наира Акопян // 21-й век. – 2005. – № 1. – С. 150–164.
2. *Бутиліна О. В.* Маргінальна ситуація: структура та соціальні наслідки / О. В. Бутиліна // Український соціум. – 2012. – № 2 (41). – С. 17–24.
3. *Воробйова Е. С.* Маргинальный герой в русской прозе последней трети XX – начала XXI вв. : автореф. дис. на соискание ученой степ. канд. филол. наук : спец. 10.01.01 „Русская литература” / Е. С. Воробйова. – Архангельск, 2015. – 18 с.
4. *Макаренко О. Н.* Основные подходы в изучении маргинальной личности в западной психологии / О. Н. Макаренко // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Психологія. – 2012. – Т. 7. – Вип. 8 (20). – С. 703–709.
5. *Павличко С.* Теорія літератури / Соломія Павличко. – Київ : Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2002 – 679 с.
6. *Попова И. П.* Новые маргинальные группы в российском обществе (теоретические аспекты исследования) / И. П. Попова // Социс. – 1999. – № 7. – С. 62–71.
7. *Хальбвакс М.* Коллективная и историческая память [Электронный ресурс] / Морис Хальбвакс // Неприкосновенный запас. – 2005. – № 2–3 (40–41). – С. 8–27. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>.
8. 68 wird 40: „Utopie – nein, doch, ja!“. Die Wiedergeburt einer alten Dimension“ [Internetquelle] // Schweizer Radio und Fernsehen (SFR). – 8. April 2008. – Im

- Internet abrufbar unter : <http://www.srf.ch/sendungen/reflexe/68-wird-40-utopie-nein-doch-ja!-die-wiedergeburt-einer-alten-dimension>.
9. *Assmann A.* Geschichte im Gedächtnis : Von der individuellen Erfahrung zur öffentlichen Inszenierung / Aleida Assmann. – München : C. H. Beck, 2014. – 219 S.
 10. *Brenner X.* Die vergessene Utopie der 68er / Xaver Brenner // Kommune, Forum für Politik, Ökonomie, Kultur. – 3/2008.
 11. *Fehlenbrach K.* Protestinszenierungen: Die Studentenbewegung im Spannungsfeld vom Kultur-Revolution und Medien-Evolution / Fehlenbrach Kathrin // Klimke Martin, Scharloth Joachim (Hrsg.). Handbuch 1968. Zur Kultur- und Mediengeschichte der Studentenbewegung. – Stuttgart; Weimar : Verlag J. B. Metzler, 2007. – S. 11–21.
 12. *Gester J., Hajek W. (Hg.).* 1968 – und dann? / Joachim Gester, Willi Hajek. – Bremen : Atlantik Verlag, 2002. – 217 S.
 13. *Lüdke M. W.* Bilder des Glücks oder die Frage nach dem Verlust der Utopie / Martin Lüdke // Nach dem Protest! Literatur im Umbruch. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 1979. – S. 185–196.
 14. *Mancini B. J.* No owner of soil : The concept of marginality revisited on its sixties birthday / Janet Mancini // International Revue of Modern Sociology. – New Delhi, 1988. – Vol. 18. – № 2. – P. 182–204.
 15. *Schmid T.* Ein kollektiver Sonderweg Joschka Fischer und die Frankfurter Sponti-Szene / Thomas Schmid // F.A.Z. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 08.01.2001. – S. 012.
 16. *Schneider P.* Lenz / Peter Schneider. – Köln : Kippenheuer & Witsch, 2010. – 137 S.
 17. *Sontheimer K.* Die gescheiterte Revolution: Zwischen Naivität und Gewaltbereitschaft [Internetquelle] / Kurt Sontheimer // Die politische Meinung. – 2001. – Ausgabe 378. – Im Internet abrufbar unter : http://www.kas.de/wf/doc/kas_1576-544-1-30.pdf?030702133325.
 18. *Timm U.* Kerbels Flucht / Uwe Timm. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, 2011. – 196 S.

СПЕЦИФИКА МАРГИНАЛЬНОГО ГЕРОЯ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ НЕМЕЦКИХ ПИСАТЕЛЕЙ ПОКОЛЕНИЯ 1968-ГО ГОДА

Марина Александровна Орлова

orcid.org/0000-0003-4189-8737

orlova-m@ukr.net

Кандидат филологических наук, доцент

Кафедра романо-германской филологии и перевода

Черкасский государственный технологический университет

Бульв. Шевченка, 460, 18000, г. Черкассы, Украина

Аннотация. Предлагаемое исследование можно считать попыткой междисциплинарного взаимодействия разных наук, которые изучают явление маргинальности, а именно социологии, истории, культурологии и литературоведения. Изучена специфика маргинального героя в рассказе П. Шнайдера „Ленц” и в романе У. Тимма „Побег Кербеля”, которая определяется несколькими факторами – трансформационными процессами в обществе, социологическим фактором и психологическим состоянием протагонистов. Показано, что эти протагонисты являются носителями разных типов маргинальности, а также выразителями разной маргинальности, эволюционируя от героя-бунтаря, героя-люмпена и до героя-эмигранта с разным вектором развития их дальнейшей маргинальности.

Ключевые слова: маргинальность, маргинальный герой, поколение 1968-го года, Уве Тимм, Петер Шнайдер, герой-эмигрант, герой-бунтарь, герой-люмпен.

THE MARGINAL CHARACTER’S SPECIFICITY IN THE TEXTS OF GERMAN WRITERS REPRESENTING THE 1968 GENERATION

Maryna Orlova

orcid.org/0000-0003-4189-8737

orlova-m@ukr.net

Department of Romano-Germanic Philology and Translation

Cherkasy State Technological University

Blvd. Shevchenko 460, 18000, Cherkasy, Ukraine

Abstract. This article is an attempt of the interdisciplinary research of different sciences studying the phenomena of marginality, namely sociology, history, culturology and the study of literature. As the base of this research, the investigations from the theory on sociological marginality were taken (N. Akopyan, O. V. Butylina, J. S. Vorobyova, O. N. Makarenko, J. Mancini.)

The aim of this article is the analyses of the marginal character’s specificity in the texts of German writers, the representatives of the 1968 generation, namely in the Peter Schneider’s short story “Lenz” and Uwe Timm’s novel “Kerbel’s escape”. The works are interpreted as the result of an intensive processing of the revolutionary experience and are considered to be examples of the mentioned writer’s own version of the 1968 protest movement history literary textualization. The main character of the analyzed texts is the typical representative of the left-oriented intellectuals, which are transformed from the formerly active participants of the 1968 revolutionary into the marginal persons now.

The research finds out the specificity of the marginal character in the texts of the representatives of the 1968 generation, which is determined by several factors.

These are namely: 1) the transformational processes in society associated with the revolutionary events in Germany in the late 60's and their results, mainly disappointment in the outcomes of revolutionary activity by specific individuals; 2) sociological factor related to the problems of adaptation to the new environment; 3) the psychological state of the protagonist, which is defined as boundary and peripheral in the face of the exit from the marginal group and the impossibility of its implementation beyond its borders. These protagonists are the expressions of various types of marginalization, representing those marginal heroes that evolve from the hero-rebel, the hero-lumpen and the hero-emigrant with different vectors for the development of their further marginalization.

Key words: marginality, marginal hero, the 1968 generation, Uwe Timm, Peter Schnneider, hero-rebel, hero-lumpen, hero-emigrant.

References

1. Akopian N. Marginal'nost' kak odna iz osnovnykh kharakteristik transformiruiushchegosia obshchestva [Marginality as one of the main features of the transforming society]. *21-i vek*, 2005, no. 1, pp. 150–164. (in Russian).
2. Butylina O. V. Marginal'na situatija: struktura ta sotsial'ni naslidky [Marginal situation: structure and social consequences]. *Ukrains'kyi sotsium*, 2012, no. 2 (41), pp. 17–24. (in Ukrainian).
3. Vorobiova E. S. *Marginal'nyi geroi v russkoi proze poslednei treti XX – nachala XXI vv.* [Marginal hero in the Russian literature oh the last third of the XXth and at the beginning of the XXIth century]. Extended abstract of PhD dissertation (Russian literature). Arkhangelsk, 2015, 18 p. (in Russian).
4. Makarenko O. N. Osnovnye podkhody v izuchenii marginal'noi lichnosti v zapadnoi psikhologii [The main methods of the marginal person's research in the western psychology]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova. Psykholohiia*, 2012, no. 8 (20), pp. 703–709. (in Russian).
5. Pavlychko S. *Teoria literatury* [The theory of literary]. Kyiv, 2002, 679 p. (in Ukrainian).
6. Popova I. P. Novye marginal'nye grupy v rossiiskom obshchestve (teoreticheskie aspekty issledovaniia) [The new marginal groups in the Russian society (the theoretical aspects of investigation)]. *Sotsis*, 1999, no. 7, pp. 62–71. (in Russian).
7. Halbwachs M. Kollektivnaia i istoricheskaia pamiat' [The collective and historical memory]. *Neprikosnovennyi zapas*, 2005, no. 2–3 (40–41), pp. 8–27. Available at: <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html> (accessed 7 July 2017). (in Russian).
8. 68 wird 40: „Utopie – nein, doch, ja!“. Die Wiedergeburt einer alten Dimension“. In: Schweizer Radio und Fernsehen (SFR), 8. April 2008.

- Available at: <http://www.srf.ch/sendungen/reflexe/68-wird-40-utopie-nein-doch-ja!-die-wiedergeburt-einer-alten-dimension> (accessed 7 July 2017).
9. Assmann A. *Geschichte im Gedächtnis : Von der individuellen Erfahrung zur öffentlichen Inszenierung*. München, 2014, 219 S.
 10. Brenner X. Die vergessene Utopie der 68er. *Kommune, Forum für Politik, Ökonomie, Kultur*, 3/2008.
 11. Fehlenbrach K. Protestinszenierungen: Die Studentenbewegung im Spannungsfeld vom Kultur-Revolution und Medien-Evolution. In: Klimke Martin, Scharloth Joachim (Hrsg.). *Handbuch 1968. Zur Kultur- und Mediengeschichte der Studentenbewegung*. Stuttgart, Weimar, 2007, S. 11–21.
 12. Gester J., Hajek W. (Hg.). *1968 – und dann?* Bremen, 2002, 217 S.
 13. Lüdke M. W. Bilder des Glücks oder die Frage nach dem Verlust der Utopie. In: *Nach dem Protest! Literatur im Umbruch*. Frankfurt am Main, 1979, S. 185–196.
 14. Mancini B. J. No owner of soil : The concept of marginality revisited on its sixties birthday. *International Revue of Modern Sociology*. New Delhi, 1988, vol. 18, no. 2, pp. 182–204.
 15. Schmid T. Ein kollektiver Sonderweg Joschka Fischer und die Frankfurter Sponti-Szene. *F.A.Z. Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 08.01.2001, S. 012.
 16. Schneider P. *Lenz*. Köln, 2010, 137 S.
 17. Sontheimer K. Die gescheiterte Revolution: Zwischen Naivität und Gewaltbereitschaft. *Die politische Meinung*, 2001, Ausgabe 378. Available at: http://www.kas.de/wf/doc/kas_1576-544-1-30.pdf?030702133325 (accessed 7 July 2017).
 18. Timm U. *Kerbels Flucht*. München, 2011, 196 S.

Suggested citation

Orlova M. Spetsyfika marhinal'noho heroia u tvorakh nimets'kykh pys'mennykiv heneratsii 1968-ho roku [The Marginal Character's Specificity in the Texts of German Writers Representing the 1968 Generation]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2017, no. 96, pp. 247–261. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 14.08.2017 р.